

szemre valló észrevételeinél, melyek valóban jobban rávilágítanak a tárgyalt írók egyéniségére, mint amennyire rávilágítana műveiknek lapokon át való «taglalása», azok tartalmának töviről-hegyére elmondása. Itt társadalmi drámánk első huszonöt évének egyre mozgalmasabbá váló életéről kapunk friss benyomást, s éppen nem az az érzésünk, hogy albumot lapozunk, melybe kínos gondossággal beragasztgatták a «tegnap» összesepert, hervadt emlékeit, hogy száraz zörgéssel vonuljanak el mégegyszer szemünk előtt.

Galambnak érdemes volna a megkezdett úton továbbhaladva, a századfordulón át egészen a jelenig megrajzolni e színpadi műfaj egyre szélesedő térhódítását. A «jelenig» a mi meggyőződésünk szerint egyet jelent azzal, hogy : végig. Mert úgy látjuk : ez a «középfajú» dráma a világháborúval körülbelül levetézt. Nem mintha formai és tartalmi hagyományai márholnapra megszűntek volna hatni, de bizonyos, hogy korunk figyelmet érdemlőbb kísérletezései inkább szakítani kívánnak e hagyományokkal, semmint azokba szervesen behelyezkedni. S ezen nincs is mit csodálni : éppen a «társadalom» olyan válságokon és megrázkódtatásokon ment át, hogy akarva sem ismerhet már rá «békebeli» önmagára. Már pedig a drámának az a bizonyos «középfajú»-sága éppen egy nyugalmasabb emberöltő lelkiségének irodalmi visszhangja volt. A mai, izgatótöbb nemzedék «társadalm» talán a színpadon is megteremti az új, éppen nem «középfajú» drámát, a maga képére és hasonlatosságára.

Rédey Tivadar.

Eucken : A jelenkori vallásbölelet főkérdései. (Fordította : Juhász Andor. Bevezette : Pröhle Károly.)

Eucken Rudolf, a jenai filozófus, az idén töltötte be nyolcvanadik életévét. Munkásságának javarésze arra az időre esik, amidőn a pozitívizmus és vele a mechanisztikus világnézet szinte teljesen hatalmában tartotta az európai gondolkodást. Gondolatai csak a legutóbbi évtizedekben kezdenek tért hódítani eszmévilágunkban, mert minden jel szerint mostanában értünk oda, hogy az ő megnyugtató, ellentéteket kiegyenlítő eszméinek szükségét érezzük.

Magyarul most megjelent könyve egyike legjellegzetesebb műveinek. A

vallásbölcselet Eucken egész filozófiai tevékenységének alapvető része. A szellemi élet emberi és világleletti voltának szószólója ő és előtte éppen a vallás az az egyetlen alapfeltétel, amely a szellemi életet az emberek közt realizálni tudja. Szerinte szellemi élet valálás nélkül lehetetlen s ma, mikor a kereszténység a maga életteljes univerzalitását hangsúlyozza, ennek filozófiai alapja sok tekintetben Eucken-nél keresendő.

Könyve négy részből áll. Mind a négy vitális kérdést tárgyal. Az első rész a vallás lelki alapjairól, a második a vallás és történelem viszonyáról, a harmadik a kereszténység lényegéről és a negyedik rész korunknak a kereszténységért való küzdelméről szól. A laikus olvasót tán legkevésbé a vallás és történelem viszonya fogja érdekelni (Eucken maga is itt a legelvontabb), de annál több foglalkoztató gondolatot talál a többi részben. Az emberi élet etikusk voltának hangsúlyozása dominál munkájában. Éppen ezért sokkal több benne a nevelő gondolat, mint a szigorú értelemben vett elméleti filozófia. Inkább a meggyőződés, mondhatnók a hit szuggesztív ereje, az euckeni páthosz ragad bennünket magával, mint gondolatrendszerre biztos és hiánytalan *megépítettségének* súlya. Talán egy-egy válasza a felállított nagy kérdésekre nem elégít ki bennünket s néhol egy-egy rést látunk, amelyen át gondolatunk ismét újabb kérdések felé iparkodik, mégis érezzük, hogy fundamentumon járunk s talán csak a kis lábunk erőtlén a megállásra.

Még csak egy megjegyzés a könyv előszavához. Ma határozottan divat a pozitívizmust egy lesújtó gesztussal elintézni s vele szemben a legújabb éveket a mindent megváltó idealizmus hordozójaként hozsanzálni. Pröhle Károly is egy ilyen megállapítással kezdi Eucken munkásságáról szóló bevezetését. Talán nagyobbak és értékesebbek leszünk mi, ha az előttünk járókat lekicsinyeljük? Az bizonyos, hogy akarunk egy szebb, egy egyetemesebb és új emberiséget, de mi bizonyítja, hogy a pusztá jelszavakon túl vagyunk?

Kerecsényi Dezső.

Komáromi János : Régi legények. (Pásztortűz könyvtár.) Az erdélyi magyar irodalom legjobb folyóirata, a *Pásztortűz*, újabban könyvsorozatot indított meg. Tiszta művészi szempontok vezetik a vállalatot ; magyarországi,

erdélyi, cseh-szlovákiai írókat szólaltat meg elsősorban, de kiváló nyugati könyveket is hoz, hogy a világkultúra friss vérkeringésébe kapcsolja magyar irodalmunkat. Ez a vállalkozás komoly esemény s a legnemesebb harcot jelenti az egységes magyar lélekért.

Komáromi János méltó rá, hogy mindjárt az elsők között képviselje a csonkamagyarországi irodalmat. Eddigi zajtalan, de biztos hatású s fejlődésben jelentékenyen emelkedő művészte körülbelül elérte az első nagyobb stációt. Alig egy évtized alatt hét értékes regénye s hat novelláskötete hagyta el a sajtót. Háborús költő a szó neme-sebb értelmében. A fegyveres műfajt egy pillanatig sem művelte alkalomszerűségéből, mégis legtöbb írásából kitűnik, hogy napjaink lelke van bennük, a háborúba ment vagy itthonmaradt, de mindenképen háborút vesztett magyarságé. Kuruckori, negyvennyolcas csatáképeiben is a mai magyar lélek sír s mintha a gályán bujdosó

Rákóczi alakja is a mai száműzött magyar szabadság allegóriájává magasztosulna nála. Nagyobb és mélyebb hatású korfelményei mellett szerényebb hétköznapi vázlatok sorakoznak. Afféle hosszabb lélekzetű, el-elkalandozó adomák; sokszor semmisségeken épülnek fel s mégis alig van köztük olyan, melynek egységet, jelentőséget ne adna egy-egy szó, egy-egy különös hangsúly, mellyel mondva vannak. Egy-egy szónak igen gyakran döntő szerepe van novelláiban. Pl. a *Régi emlék*-ben többek közt megtudjuk, hogyan dobja ki az író édesapja Vircsiket, az ő árnyékát, aki «nagy humorista hírcében állott». Vircsik ugyanis épen olyan suta tréfálkozással akarja ugratni az öreget, akár az újhelyi bazárostról, kinek megtréfáltatását pompás humorral szövi novellájába a szerző. Hanem Vircsik koma pórul jár, mert az öreg ajtót mutat neki. Vircsik nem hagyja magát, birokra mennek. Az öreg erősebb s a hátán hozva kipenderíti a kínjában égne rugkapáló ellenfelét. S megenyhült lélekkel szól:

— Az én házamnál nem lehet pac-kázní.

Aztán a fiára nézett:

— Láttad?

— Láttam, kedves apám.

— Azért — s befordult az istállóba.

E nélkül az *azért* szó nélkül mit sem érne az egész rajz. Ezzel az egy szóval teljesedik ki az egész ember, a dühét

kifújó, a családfői tekintélyére, verhetetlenségére egyformán büszke ember bohókás, kegyeletes humorral megvázolt alakja. Aztán jön még néhány lírai sor, egy dalról is említés esik, melyet Vidróczkiról, Komáromi kedvenc improztoráról énekelnek s vége is van az elbeszélésnek.

Komáromi János főerőssége a novellákban nem annyira a mese építésében, hanem a mondásban, nem a gondolatokban, meglepő fordulatokban, csattanós befejezésekben van, hanem a beszédmód, a mozdulatok megrajzolásának sajátos, mondhatni: Komáromi Jánosi mivoltában. Aki kezébe veszi ezeket a megható, jóízű apróságokat, le nem teszi, míg végig nem olvasta őket. Öreg nemesi házak avult könyvei közt akárhányszor találunk *Fliegende Blätter*-re széthullatott, rongyossá olvasott Komáromi-könyveket s nemrég egy kitűnő erdélyi írótól, aki ma egyik legjobb nyelvészünk, levelet kaptunk, melyben ezt írja: «A napokban jelent itt meg Komáromi Jánostól a *Régi regények* című novelláskötet. Komáromi egyike azoknak, akik az új írók közt nekem leginkább tetszenek. Kevés új szépirót tudnék megnevezni, akiben annyi költészetet találnék, mint őbenne».

Modern szépprózánk a legkülönbözőbb irányokban mutat fel jelentős tehetségeket. De van egy terület, melyen ma *Komáromi* a legelső. *vt.*

Angol regényfordítások. H. G. Wells: A tengeri tündér, Joseph Conrad: Az árnyékvonal, I. O. Curwood: Kazán, a farkaskutya. Genius-kiadás. Minden írónak van valami különös módszere, amellyel az olvasó figyelmét magára igyekszik vonni. A három angol regényíró a legkülönbözőbb módszereket választotta, hogy megnyerje olvasóit. Wells a valóságban nem létező személyeket és dolgokat visz műveibe, Conrad exotikus tájakkal ismertet meg, Curwood pedig a valóság megfigyelésével akar hatni.

Wells már nagyon is «híres» nevet vívott ki magának regényeivel és történeti munkáival. Fantasztikus regényeivel tünt föl s újabban az angol társadalom félszűrségeit kezdi ostromozni. A tengeri tündér című regénye a valóság és a képzelet különös összeolvastásának a terméke. A való életben megjelenik egy tengeri sellő, aki be akarja bizonyítani, hogy vannak az életben külön dolgok is,